

OTILIA GHERGHE

•

INSEMNĂRI ISTORICE REFERITOARE LA LUPTELE ARMATEI ROMÂNE DIN AUGUST—SEPTEMBRIE 1916*

În ziua de 19 august 1916 ministrul român la Viena, Edgar Mavrocordat, a înmînat ministrului afacerilor străine al Austro-Ungariei declarația de război a României. „România — se preciza în declarație —, departe de a uita legăturile de sînge cu românii supuși monarhiei austro-ungare a putut constata că speranța ce ne pusesem pe adeziunea noastră la Tripla Alianță a fost înșelată. În cursul unei perioade de mai bine de 30 de ani, românii din monarhie nu numai că n-au văzut niciodată introducîndu-se vreo reformă de natură a le da cel puțin o speranță de satisfacție, dar, din contră, au fost tratați ca o rasă inferioară și condamnați să sufere sfidarea unui element străin, care nu constituie decît o minoritate în mijlocul naționalităților deosebite din care se compune statul austro-ungar. Toate nedreptățile pe care frații noștri erau astfel siliți să le îndure au întreținut între țara noastră și monarhie o stare neîntreruptă de ură... Doi ani de război, în cursul căruia România a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria, ostilă oricăror reforme interne ce ar putea face mai bună viața popoarelor sale, s-a arătat tot pe atît de gata a le jertfi... România, împinsă de dorința de a contribui să se grăbească sfîrșitul conflictului și sub imperiul necesității de a-și salva interesele de rasă, se vede nevoită a intra în luptă alături de aceia care puteau să-i asigure înfăptuirea unității sale naționale”¹.

Hotărîrea privind angajarea țării în război a întrunit asentimentul unanim al maselor largi populare, al opiniei publice românești, intrînd în istorie ca o decizie „dorită de întreaga țară”². Evoluția evenimentelor a evidențiat cu putere hotărîrea necurmată a poporului român de a acționa pentru apărarea dreptului la existență liberă, independentă, de a face totul pentru desăvîrșirea unității sale naționale. Paginile de luptă și jertfă înscrise de poporul român în anii primului război mondial, ală-

* Note zilnice ale sublocotenentului de rezervă Constantin I. Năvîrlie, din Regimentul 31 Calafat.

¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1983, p. 495.

² „Naționalul”, an I, nr. 257, din 14 august 1916, p. 1.

turi de numeroase alte fapte mărețe din trecutul său glorios multimilenar se înfățișează ca înălțătoare exemple de eroism și abnegație în efortul neîntrerupt și glorios al maselor populare pentru unitate și independență.

„Unirea într-un singur stat — aspirație seculară a românilor, cauză înălțătoare pentru care au luptat nenumărate generații de înaintași — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvântarea rostită la adunarea populară consacrată aniversării bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz din 12 august 1967 — devenise un obiectiv imediat, o necesitate stringentă impusă de însuși mersul înainte al societății românești”³.

Dezvoltarea socială, progresul economic, politic și cultural al țării erau strins legate de încheierea procesului de desăvîrșire a statului național unitar român, obiectiv fundamental al evoluției societății românești pentru realizarea căruia a acționat populația din toate provinciile istorice⁴.

Entuziasmul declanșat de vestea începerii luptelor pentru eliberarea Ardealului, marile manifestații populare desfășurate în zeci de localități ale țării au relevat cu putere caracterul just, eliberator, popular al participării României la război. În idealul luptei începute pentru eliberarea românilor transilvăneni, pentru unirea tuturor românilor se regăseau țărani și muncitorii, intelectualii și funcționarii, se regăsea, unit, întregul popor, român. „Noi n-am intrat în haosul acestui măcel pentru cuceriri, ci pentru desrobiri — declara, de la tribuna Academiei Române, Barbu Ștefănescu Delavrancea —... Noi nu vrem ce nu este al nostru, ci vrem unirea cu frații noștri din Ardeal, din Banat și din Bucovina... Noi nu ne croim cu sabia o patrie nouă, ci ne-o întregim... Duhul adevărului, al dreptății și al fraternității, mină vitezele noastre oști...”⁵.

Conștiința legitimității hotărîrii din august 1916, aprobarea generală entuziasmată pe care întregul popor a exprimat-o din Capitală pînă în cel mai îndepărtat sat au dat războiului just purtat de România în anii 1916—1918 un caracter profund popular. „Dacă în istoria războaielor se pomenește că unele din ele au fost populare — preciza ziarul „Opinia” — apoi de sigur războiul nostru va purta pe toate timpurile ce vor urma un asemenea epitet. Da! Războiul nostru e popular, e războiul poporului român”⁶.

Începutul războiului pentru desăvîrșirea statului național unitar și deplină neatîrnare a țării are o importanță deosebită. Poporul român n-a vrut să aștepte pasiv rezultatele desfășurării, evenimentelor internaționale, ci a înțeles să realizeze prin eforturi proprii idealurile sale de libertate și unitate. Actul intrării în război era expresia voinței de unire a națiunii române, a necesității afirmării sale ca stat unitar și independent.

Evenimentul politic major în istoria poporului român, participarea României la primul război mondial este ilustrată prin numeroase mate-

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, Ed. politică, București, vol. 2, p. 467.

⁴ Augustin Deac, Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cîmpioșilor* 1916—1918, Ed. militară, București, 1978, p. XXVI.

⁵ „Epoca” din 7 septembrie 1916.

⁶ „Opinia” din 23 august 1916.

riale în colecțiile muzeului de istorie din Craiova. O categorie importantă, distinctă, a acestor materiale este reprezentată de memoriile unor soldați și ofițeri olteni care au luat parte la eroicele lupte purtate de armata română în campaniile din anii 1916 și 1917. Valoarea documentară, ineditul acestei categorii de materiale documentare, informațiile pe care le aduc în legătură cu desfășurarea luptelor sînt elemente care ne-au determinat să ne oprim asupra unor capitole din însemnările zilnice ale sublocotenentului de rezervă Constantin I. Năvirlie din compania de mitraliere a Regimentului 31 Calafat. Evenimentele descrise de autorul manuscrisului, deși se plasează într-o zonă de importanță strategică mai mică în desfășurarea acțiunilor militare ale armatei române în prima etapă a participării sale la primul război mondial, evidențiază eroismul, vitejia, dîrzenia și umanismul care au caracterizat dintotdeauna poporul român. Elementele noi, specifice, consemnate de ofițerul craiovean aduc noi mărturii ale angajării plenare a întregii populații a țării în lupta pentru apărarea pămîntului strămoșesc, redau cîteva din mărturiile nepieritoare ale eroismului general al armatei române.

15 august 1916

Ora 12 ziua. Sîntem pe muntele Cocoșului. Batalionul 1 Dolj a ocupat o poziție pe teritoriul inamic și trage focuri de azi dimineață. De la ora 10 au început să tragă tunurile noastre care au ocupat un munte inamic în față, în întăriturile ungurești. Se aude un „ura” puternic de sigur că se ia cu asalt întăriturile inamice, dar nu se știe rezultatul. S-au luat 4 prizonieri unguri. Se aude din nou cornul strigînd atacul și un „ura”; și în acest timp împușcături, se vede din partea ungușorilor (Dealul ocupat de noi se cheamă Drănic). Se aud corniștii strigînd încetarea luptei dar împușcături se aud înainte.

Ora 4. A venit pîinea, dar fasolea nu, am mîncat puțină pîine și brînză. Bubuiturile s-au mai domolit. Se aude că la batalionul 1 Dolj au căzut 80 și 7 morți. Surdu Ion a adus de la pichetul gr. o raniță de pînză cu o pătură albă, cafea etc.

16 august 1916

Astănoapte s-au auzit din cînd în cînd bubuituri de tun și pușcă. Somn agitat, îmbrăcat. Pe la ora 1 noaptea a fost panică din cauza a 2 companii din batalionul Dolj — 57 și 2 companii Dolj au ocupat de ieri crestele dușmane deasupra dealului Bîrzei. Azi s-au auzit foarte rar împușcături. Tot astănoapte spre ziuă a fost și la noi un foc repede dar fără panică. Cine știe cum un soldat a tras foc și ceilalți după el, mai ales că comandantul le-a trimis vorbă că de obicei inamicul atacă în zori și ei au luat-o că atacă cu adevărat. Ora 5 p.m. Arde Orșova și deasupra Orșovei. Se zice că Brașovul a căzut.

17 august

Se aude că a căzut și Sibiu. Tunurile noastre bat la intervale tranșeele inamice. Bucătăriile sînt jos în vale, cazanele se aduc pe pari sus. Iar noi care pînă acum n-am avut nici o luptă, se deșteaptă o vagă dorință de a ne afla în pericol.

Aci pare că ne pare bine că pînă azi n-am văzut împrejurul nostru o patrulă dușmană și că, deci, sîntem în siguranță, aci dorim să ieșim din nelucrare.

Strașnică pădurea cea în care ne aflăm ! Fagi seculari de cîte 30—40 m de înalți. Mulți putreziți căzuți de-a lungul. În fața noastră spre Ungaria o vale împădurită care abia se poate străbate într-un ceas. S-a trimis într-acolo spre Pecinisca, o recunoaștere a cărei sosire se așteaptă.

18 august

Recunoașterea de ieri a dovedit că la vreo 3 km pe dealul dușman vecin dinspre apus, se află tranșee și trupe. S-au tras focuri într-acolo și parte din soldații dușmani ce se găseau în primele tranșee au dat fuga în al doilea rînd, dar n-au tras.

Azi canonadă puternică mai ales din partea noastră. Lîngă pichetul de la stînga noastră au căzut obuze și șrapnele dușmane, care au făcut ca telefonul să plece de acolo. S-a dat ordin de facerea unor bordeie înapoia liniei de tranșee, acoperite cu frunziș care s-au și făcut. Obuzele inamice unde cad, în păduri sau cîmp ridică un nor de praf.

Vineri 19 august

Padeșul ! Prima zi de luptă pe care nu voi uita-o chiar de ar fi să trăiesc mai multe vieți. Plecarea de pe Cocoș dimineața la ora 5. Coborîm la Poiana Rachelii, unde lăsînd compania I la locul de plecare spre a face paza, adunarea în coloană și citirea procl. de război care întîrziase a se citi. Oamenii își fac cruce descoperindu-se. Plecăm cu compania 4 în frunte al cărei comandant locotenentul Stănescu cunoaște mai dinainte, prin patrulări, locul ce trebuie să atacăm. Ajungem la un pichet unguresc, format din barăci la mijlocul muntelui, acoperite cu carton gudronat de unde se deschidea vedere spre dealul întărit al ungarilor. Mi se comandă să recunosc în dreapta o poziție de unde mitralierele secției mele ar putea să bată. Privesc și văd că distanța pînă acolo e mai lungă de 1 300 m, și deci nu se poate bate. Rămînem în poziție de așteptare. Vine artileria de munte compusă din 6 tunuri de 56 mm sub conducerea locot. de rezervă Basarabescu. Recunoaște locul deja recunoscut de mine și așează tunurile. Compania 4 cu locotenent Stănescu pornește spre a ataca din față dealul cu tranșee, a treia (căpitan Georgescu) în stînga ei, compania 2 (locotenent Petrescu) i se comandă ca îndată ce va sosi o susținere din batalionul Dolj pentru baterie să atace pe dreapta din flanc. Cele două companii din stînga încep focurile din locurile ce li s-au arătat. Compania noastră stă în vale, la barăci, lîngă niște porumb. Se recomandă ca secția a II-a cu comandant Isăcescu și sublocotenent Udrea să pornească să ajute înaintarea celor 2 companii. Eșalonul nostru de luptă (caili) stă sus, în deal, în pădure. Mi se dă și mie ordin să însoțesc compania II, căci a venit compania Dolj. Pornim, sublocotenentul Ștefănescu îmi strînge mîna înainte de a porni. Eu mă cobor cam pe stînga într-o răritură de pădure și așez mitralierele. Tunurile noastre bubuie de tremură pămîntul. E ceață pe dealul dușman și mergem cam la întîmplare.

Se aude de cîteva ori „ura”. Companiile suie încet dealul foarte înclinat al tranșeeilor. Pe deasupra noastră trec mereu gloanțe, fine și produc un țac scurt și sec acolo unde cad. Am tranșeele în față dar nu văd exact locul unde trebuie să trag, totuși batem creasta dealului cu cîte o jumătate de bandă. Trec primii răniți pe lîngă noi în sus spre ambulanță. Comandantul batalionului mă invită să-l însoțesc mai pe dreapta la flancul inamic. Pornim împreună să suim dealul unde parte din

companii deja suiseră și pe lângă noi trec gloanțele în toate părțile. E un loc prea bătut de gloanțe. Ne coborîm deocamdată jos. Maiorul suie dealul dimpotrivă înapoi, eu aleg un alt loc de urcuși mai puțin bătut, și sui din nou dealul prin pădure (șefi de mitralieră Drugă și Mișicu). Sus se aud răcnete de ale soldaților noștri și glasul secției noastre 1 de mitraliere sub comanda sublocotenentului Udrea. Un soldat mă anunță că sublocotenentul a fost împușcat în cap și în curînd îl vîd adus pe o brancardă, întins, cu ochii închiși, plin de sînge pe față. Mi-e groază să mă uit și trec înainte, dar mila de el îmi strînge inima. Sus a încetat lupta, inamicul a fugit, punem mitralierele în bătaie pentru orice caz. Un miros nemaisîmțit al morții. Aici locotenent Petrescu, sublocotenent Ștefănescu, Popescu, Ulea încearcă să pună în regulă soldații zăpăciți, din care nu se află decît jumătate, iar restul, cu alți ofițeri, rățăciți sau retrași. Acum se vîd tranșeele inamice: formidabile. Cum au părăsit ei asemenea loc de apărare, întărit cu 3 rînduri de sîrmă, e inexplicabil. Dar și soldații noștri au făcut mîmuni de vitejie, stînd înaintea forțelor lor și tîind sîrmele. La vre-o 200 m de noi se ridică un grup de soldați unguri cu mîinile în sus și cer să se predea. Sînt vre-o 30—40. O grupă de soldați aleargă și-i aduc. Se leagă de mîini, se uită fricoși la noi să nu-i împușcăm. Se trimit sub escortă. Sună gornîștii adunarea celor rățăciți, care încep să vină. Vine și comandantul care începe să dea ordine în privința organizării. Pentru recunoașterea întregului deal se trimite un pluton din compania Negreanu care tocmai a sosit, ca un trăgător să măture ce s-ar mai găsi. Din tranșee mai sar vre-o 40 de soldați unguri care se predau. Se aduc și 3 răniți de-ai lor care sărută mîinile ofițerilor noștri și-i roagă de iertare. Se așează la o căpiță de fin și 2 soldați miloși îi pansează. Unii sînt străbătuți prin piept, alții prin burtă, unul e plutonier major. Ei tremură de groază și durere și împreună mîinile în semn de mulțumire genînd. Morți și răniți de-ai noștri umplu valea. Tranșeele sînt pline de soldați dușmani morți. Unul de ai noștri a căzut în colț aproape de tranșee lovit în cap, trîntit cu fața în sus, capela lingă el, plină de sînge și creeri. Aproape de el un soldat din armata ungurească care spune că e român, lovit în piept, dar care poate să vorbească. Mă duc cu doi soldați, luăm fin, punem sub ei și pe ei și îi lăsăm acolo. Pe camaradul meu îl cuprinde un plîns nervos de ce a văzut. Răniții se culeg de brancardier și se transportă înapoi. Se aude că a fost rănit la braț sublocotenentul Cadioschi și la picior sublocotenentul Anghelescu. Ne pregătim pentru noapte, o noapte neagră, ceoasă cu bură de ploaie. Ne culcăm pe niște fin îmbrăcați cu mantalele și acoperiți cu pelerinele. A venit și compania I care ocupă dreapta batalionului pentru pază. Se pune o ploaie grea și sîntem sub apăsarea temerii că inamicul ne-ar putea ataca. Atacurile de noapte produc tulburări și dezordine căci nu știi de unde să te aperi. Ploaia cade tot mai stăruitor, începem a ne uda. Mă ridic în capul oaselor, mă acopăr cu pelerina pe cap și stau așa. În sfîrșit se face ziua mult așteptată. Un rănit ungur se vaită în apropiere. Ne coborîm în pădure la un foc făcut de soldați și ne încălzim uscîndu-ne. Se adună morții ale căror gropi comune se fac. Ei stau cu fața în sus, albi, împietriți, cu piepturile sau fețele însîngerate. Unii stau cu mîna asupra feței ca și cum s-ar apăra, înțepenii așa. Sînt vre-o 40 de morți și vre-o 60 răniți. Se aude că sublocotenentul Udrea e cu puțință să scape. Se descopăr depozite de munițiuni și efecte ungurești înapoia dealului. Soldații noștri găsesc prin tranșee mantale și pături, ciorapi etc. cu care se îmbracă. Se strîng armele lor părăsite și cartușele. De aici de sus se vede spre apus Cerna, în vale, pe șoseaua căreia au trecut de ieri coloane de trupe și trăsuri. În luptă comandamentul suprem se pierde.

companiile rămîn cel mult sub comanda șefilor lor și adeseori soldații se conduc singuri. Prezența ofițerilor și exemplul lor face foarte mult.

Ora 5 și 1/2 p.m. Vine un preot, face slujba, noi ascultăm descoperiți. Morții se îngroapă ; un frate îngroapă pe fratele său mort. Lacrimi se arată în ochii tuturor (39 morți și 60 răniți). S-au strîns și morții unguri în tranșee ; figura lor streină, blondă, se deosebește de a românilor. Se îngroapă acolo unde au luptat. Vîntul a început să bată dinspre apus, soarele se arată și luminează scena sinistă.

După micile lucruri ce s-au găsit în tranșee, se vede că luptătorii inamici fac parte dintr-un popor civilizat ; plicuri de hîrtie bună de scris, chiar lucioasă, fotografii ale soțiilor și copiilor pierdute în graba plecării etc.

Duminică 21 august

Astănoapte a fost senin și frig. Acum e soare și bine. Nu ne-a atacat încă nimeni, deși noi ne-am așteptat. Sînt dealuri înaintea noastră și la dreapta dealul Tepe întărit. Cu toate astea ei nu trag. Care o fi tactica lor ?

Tocmai cînd stam și ne odihneam mai bine în marginea pădurii, auzim la dreapta noastră un tun. Nefiind nimeni din trupele noastre la dreapta nu putea să fie decît un tun inamic, care nu putea bate decît în noi. Prima lovitură cade la magazia de muniții a lor, aflată lîngă noi, pe care au părăsit-o și unde un pluton de oameni se dusesese pentru a le ridica. Ei fug spre pădure și apoi vre-o 4 șrapnele la cîte 5 minute se sparg deasupra pădurii. Soldații se retrag cam în dezordine pe vale, unde șefii îi adună. Numai Surdu rămîne să-și isprăvească de copt porumbul, iar cînd vine spune celorlalți că de ce au fugit pentru cîteva obuze sparte. Această întîmplare face pe maior să ia următoarea dispoziție : compania 5 de Dolj și cu compania 1 din 31 să rămînă să ocupe dealul cu compania de mitraliere. Eu la compania 1, secția cealaltă la compania 5. Cu ocazia aceasta, aflindu-mă pe vîrfurile dealului cel mai dinspre apus, am ocazia să admir frumoasa priveliște a Cernei. Rîul Cerna, calea ferată și o șosea frumos încadrată de arbori la distanțe egale. Aceasta pe dreapta. Pe stînga am ocazia să văd cu ochii liberi și apoi cu binoclul un prea frumos șuvoi de munte ce curge spre Cerna și o cascadă bogată ce cade spumegînd din munte. La cascadă se vede un pod și alături un chioșc. Pe pod trec soldați de care eu cred că sînt de ai noștri după cum s-a văzut în urmă, și care se opresc pe pod și admiră cascada. Mai departe pe Cerna se vede un pod mare. Sub mal orașul Topleț și ceva mai departe satul Bîrza, care nu se văd dar despre care Trăilescu (țăranul) ne spune că sînt foarte frumoase și bogate. Maiorul auzind că au trecut trupe pe aci pune artileria noastră de munte să tragă cîteva focuri în fabrică și pe pod, deși eu sînt de părere că trupele sînt ale noastre. Greșeala se vede curînd căci mai mulți soldați trimiși într-acolo vin să anunțe că Batalionul I Dolj a ocupat jos Cerna (cu satele) și deci să nu se mai tragă. Cu acești soldați vine și un țaran român bătrîn de jos. Ne strîngem grup pentru a vorbi cu el, dar pe semne că tunul care a tras azi dimineață ne-a văzut, căci începe a trage șrapnele. Ne dăm mai pe dreapta și ne adăpostim. Trece compania 5 jos spre a se întîlni cu restul batalionului. Într-acolo mai trimite tunul cîteva șrapnele. Se aud cînd pornesc, cînd trec deasupra noastră fiuind și se sparg în depărtare. E senin, soare frumos și se răcorește sara (ora 5). Pe seară sosesc 2 companii din batalionul nostru al 2-lea care se opresc la bordeie. A înnoptat, se vede luna nouă. Ne culcăm pe fîn pe un loc prăvălit, cu toată secția la piciorul unui vechi arbore uscat. În față un arbore înalt frumos prin care trece vîind trist vîntul. Deasupra noastră

tranșee din care s-au tras lovituri ale morții, în fața noastră valea pe care au înaintat ai noștri. Mi-aduc aminte de ranițele, cămășile, cartușierele, scrisorile aruncate prin șanțuri și pe câmp și mă cuprind un sentiment al morții și al părăsirii... De ce toate acestea? Fețele triste și împietrite ale morților noștri și morților unguri aruncați în șanț unul peste altul îmi vin în gând. Am dormit o noapte plină de neliniște și gânduri triste, alunecând mereu spre vale, locul fiind prea înclinat.

Luni 22 august

O zi cu soare. Ne aflăm tot la locul nostru. Pe la 10 începe iarăși tunul spărgînd șrapnele și obuze în dreapta și înapoia noastră. Stăm pe loc culcîndu-ne pe burtă. Au căzut de asemenea multe ghiulele spre Bîrza, pe Cerna ocupate de trupele noastre. Sînt tunuri inamice ce bat de la confluența Cernei cu Bela. A venit o baterie de 75 de ale noastre care observă și care de mline va încerca să reducă la tăcere tunurile dușmane. Spre seară sîntem chemați să ne odihnim la bordeie. E o lună frumoasă peste pădure spre miazăzi. Văd o pisică ieșind din barăci, desigur părăsită de grănicerii unguri. O iau și o mîngîi aducîndu-mi aminte de acasă. Mă culc îmbrăcat pe un pat de paie în bordei.

Joi 25 august

Ziua de marți petrecută la barăci a fost calmă. Miercuri însă a fost o zi neliniștită și plină de peripeții. Ne aflăm cu (compania) o secție de ale noastre tot la barăci (secția II pe Padeș) cînd auzim că corpul I, căpitan Urziceanu, și compania 7, căpitan Stavrache sînt atacate de infanteria și tunurile inamice. Cu 1/2 oră înainte, obuze și șrapnele încep să cadă atît pe Padeș cît și pe la noi. Se trimite spre ajutor compania 3 (la compania 1) și compania 11 (la compania 7). Compania 4 e risipită în trăgători pe un șanț improvizat spre a para întoarcerea companiei 7 de către inamic. Acolo instalez și eu secția mea de mitraliere. Au venit și tunuri de 75 mm (cu căpitan Vlădescu, fost coleg al meu de liceu) și trage unul din dreapta noastră și alte din stînga înspre satul și gara Peciniska, pe Cerna, unde s-ar vedea mișcări de trupe. Trage mereu și bateria de 53 (acestor tunuri soldații noștri au început să le zică berbeci) înapoia înălțimii Padeșului. Canonada aceasta atrage asupra noastră un adevărat potop de obuze și șrapnele. Vre-o 15 în șir trec exact prin același loc pe deasupra noastră. Cum auzim bubuitul tunului dușman, ne așteptăm la bombă și ne culcăm în șanțuri. Aproape imediat vine și ea șuierînd. Un obuz (75) cade la 5 m în vale de noi și aruncă asupra-ne pămînt, dar din fericire altă pagubă nu face. Un soldat se duce cu lopata, scobește în locul unde a căzut și-i găsește fundul și sfărîmiturile. Alt obuz cade puțin mai sus de noi. O șrapnelă de asemenea se sparge sus, trimițînd alice rotunde, căpitan Urziceanu a fost rănit la braț și adus la barăci unde se află doctorul. Alți răniți vin, unii singuri, alții sprijiniți de brancardieri. Tîrziu, pe la 3, mîncăm chiar în șanțuri, soldații pline goală, care li se aduce, căci mîncarea e mai greu de adus pe linia de luptă. Spre seară, împreună cu compania 2 și 4, ocolim pe valea barăcilor, facem un înconjur și ne găsim pe Padeș în dreptul companiei 1. La una din companii, așezată deja de azi, găsesc multă neregulă, aranjez pe trăgători la locul lor și-i pun să lucreze șanțuri. Din fața noastră de jos vin gloanțe dușmane. Secția noastră o oprim deocamdată la vreo 50 m de linia I pentru ca aranjînd să facem și pentru noi un șanț adăpost pe Senia ce merge pe vale și unde am avea bun câmp de tragere. Tocmai în acest timp

se primește ordin ca compania noastră să plece spre regiment, care se află la nord-vest de Cocoș. Îngurează, plecăm cu câțiva soldați din compania 2 care ne călăuzesc până în poiana Rachela. Acolo e vorba să găsim o călăuză dar n-o găsim. Un biciclist ne conduce până la muntele Cocoșului, acolo câțiva soldați știu direcția regimentului dar nu exact. Unul ne conduce citva prin mare întuneric, nu găsim regimentul, ne e teamă să nu fim atacați; ne întoarcem la Cocoș, unde dormim în ploaie, după ce ne împiedicăm de toate lemnele până a găsi vechiul bordei construit de noi, dar prin frunzișul căruia curge ploaia ca afară. Dimineața soldatul vine cu știrea că a găsit regimentul. Plecăm prin ploaie și-l găsim pe graniță. Ni se spune că compania 8 în acea zi fiind trimisă să facă recunoașteri, e cuprinsă între 2 focuri inamice după două dealuri întărite și pierde 50 oameni, morți și răniți. Vine brigadierul și ne spune să ne retragem pe Cocoș și Poiana Rachela. Noi venim la aceasta din urmă. Mănc, stăm puțin la foc și mă culc ca 1 ceas. Vine căpitan Stavache, rănit la picior de un glonț, pe brancardă. S-a trimis ajutor la Padeș, compania 12. A mai stat ploaia, se vede puțin soarele, dar bate vîntul.

Vineri 26 august

De aseară a început infernul. Sintem chemați din nou la batalionul 1 pe Padeș. Ocolim pe jos prin pădure și cum ne aflăm în fața dealului ce avem de trecut, auzim o violentă împușcătură sus, încît credem că s-a început vre-un asalt. Apoi se vede că observatorii unguri instalați pe malul drept al Cernei ne-au văzut căci artileria dinspre Peciniska începe spre noi o canonadă cum nu s-a văzut. Se încrucișează obuzele cu șrapnelele pocnind. O cracă dintr-un arbore cade cu zgomot pe pămînt și fum negru se ridică din dealul din spatele nostru. Plutonier Ghețu e lovit de o spărtură în piept nevăzut, dar abia mai poate răsufli. În sfîrșit ajungem pe deal. Ce a urmat, una dintre cele mai grele nopți. Plouă și bate vîntul îngrozitor. Mă culc lîngă o claie de fin aproape de secția mea, așezată în bătaia puștii, mai jos de creastă. Nu pot să închid ochii de răzlețele împușcături și pe deasupra plouă. Pe la miezul nopții încep un ropot de împușcături și artileria geme și vijîie din ambele părți. Sintem luminați de reflectoare. Cînd încetară puțin tunurile începu un majestuos tunet al cerului înnorat de la răsărit la apus. Părea că vrea să spună că zgomotul acesta uriaș și sublim aduce bogăția și rodul naturii pe cînd grozavele tunete ale tunurilor, distrugerea ei.

Dimineața plouă mereu și bate vîntul. Cum am petrecut această zi? N-aș putea spune. N-am mîncat toată ziua decît o bucată de pline și asupra capului au uruit bombe. Pe la 4 p.m. cred începu un atac al dușmanului. Încep să curgă proiectile. Geme pămîntul. Comandantul companiei e lovit în spinare de o schijă, dar, totuși nu mai poate sta. Rămîn singur ca comandant. Secția a II se duce pe flancul drept. I-a rămine și ocupă o poziție de tragere. Împușcăturile tîn mai bine de un ceas. Obuzele sfarmă pămîntul în tranșeele din stînga și rănesc mulți. Gloanțele de asemenea îi lovesc și îi omoară. Peste o claie de fin cad mereu șrapnele.

E pe seară, împușcăturile au mai încetat. Vine noaptea tot așa de grea, ploioasă și cu vînt.

Sîmbătă 27 august

Astnoapte am rămas cu o secție pe Padeș, cealaltă fiind pe dealul opus. M-am retras ceva mai înapoia frontului, luptele de noapte nefiind prielnice mitralierelor. Iarăși ploaie și vînt, pe la miezul nopții, iarăși ropot de împușcături și lumini sinistre